

टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ, पुणे
ग्रंथपालन आणि माहितीशास्त्र निष्णात (M.Lib I.Sc)
परीक्षा : एप्रिल - २०२६
सत्र - १
विषय : माहिती साठवण आणि प्रतिप्राप्ती (ML24-112)

दिनांक : २८/०४/२०२६ गुण : १०० वेळ : दु. २.०० ते दु. ५.००
सूचना: १) उजवीकडील अंक त्या प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

- प्र.१ योग्य पर्याय निवडा. (१०)**
१. प्रीसीस इंडेक्सिंग सिस्टीम प्रथम खालील ठिकाणी वापरली गेली.
अ) लायब्ररी ऑफ काँग्रेस वर्गीकरण ब) ड्यूई दशांश वर्गीकरण
क) ब्रिटिश राष्ट्रीय ग्रंथसूची (बीएनबी) ड) सार्वत्रिक दशांश वर्गीकरण
 २. प्रीसीस इंडेक्सिंग सिस्टीम कोणी विकसित केली?
अ) एस.आर. रंगनाथन ब) डेरेक ऑस्टिन
क) एफ.डब्ल्यू. लँकेस्टर ड) मेलविल ड्यूई
 ३. एफ.डब्ल्यू. लँकेस्टर यांनी माहिती प्रतिप्राप्ती मूल्यांकनाचे कोणते प्रकार सुचविले?
अ) गुणात्मक मूल्यापमान ब) संख्यात्मक मूल्यापमान
क) उपयोगिता मूल्यापमान ड) वरीलसर्व
 ४. वैज्ञानिक उल्लेख निर्देश कोणी विकसित केला?
अ) युजीन गारफिल्ड ब) जे. कैसर
क) एस.आर. रंगनाथन ड) एच.पी. लुहन
 ५. खालीलपैकी कोणती निर्देशन भाषा नाही?
अ) निश्चित निर्देशन भाषा ब) मुक्त निर्देशन भाषा
क) प्रश्न भाषा ड) कृत्रिम निर्देशन भाषा
 ६. उल्लेख निर्देश म्हणजे काय?
अ) ग्रंथालयात उपलब्ध असलेल्या पुस्तकांची यादी ब) अभ्यासपूर्ण प्रलेखांमधील उल्लेखांचा मागोवा घेणारी यादी
क) बातम्यांमधील लेखांसाठी शोध इंजिन ड) साहित्यिक चोरी तपासण्यासाठी एक साधन
 ७. KWIC indexing system प्रथम कोणी सुचविली?
अ) एम.ई. सेअर्स ब) डेरेक ऑस्टिन
क) सी. ए. कटर ड) एच.पी. ह्युन
 ८. मॉर्टिमर टॉला यांनी ---- निर्देश प्रथम प्रचारात आणले.
अ) समन्वय निर्देशन ब) उल्लेख निर्देश
क) मुक्त निर्देशन ड) पोप्सी निर्देश
 ९. पहिली हार्ड डिस्क IBM ने ----- मध्ये तयार केली होती.
अ) १९५३ ब) १९६३
क) १९४३ ड) १९७३
 १०. ----- हा माहिती साठवण व प्रतिप्राप्तीचा एक महत्वाचा स्रोत आहे.
अ) सार ब) document
क) निर्देश ड) None of the above

- प्र.२ थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही २) (३०)**
१. माहिती प्रतिप्राप्तीची संकल्पना स्पष्ट करून त्याची आवश्यकता विशद करा.
 २. माहिती प्रतिप्राप्ती प्रणालीच्या मूल्यमापन कसोट्या सांगा.
 ३. मुक्त निर्देशन पद्धती म्हणजे काय? त्याचे फायदे व तोटे सांगा
- प्र.३ सविस्तर उत्तरे लिहा (कोणतेही २) (४०)**
१. पश्चात समन्वय निर्देशन पद्धती वर सविस्तर माहिती लिहा.
 २. ऑनलाईन व ऑफलाईन माहिती प्रतिप्राप्ती मूल्यमापनांचे निकष सांगा
 ३. निर्देश म्हणजे काय ? त्याची आवश्यकता आणि फायदे स्पष्ट करा.
- प्र.४ टिपा लिहा (कोणत्याही २) (२०)**
१. बुलियन ऑपरेटर
 २. कडाछीद्रित पत्र
 ३. माहिती साठवण माध्यमे

English Translation

Information Storage & Retrieval Systems (ML24-112)

- Q. 1 Choose the correct option (10)**
1. The PRECIS Indexing System was first for use in:
 - a) Library of Congress Classification
 - b) Dewey Decimal Classification
 - c) British National Bibliography (BNB)
 - d) Universal Decimal Classification
 2. Who developed the PRECIS Indexing System?
 - a) S.R. Ranganathan
 - b) Derek Austin
 - c) F.W. Lancaster
 - d) Melvil Dewey
 3. What types of information retrieval assessment did F.W. Lancaster suggest?
 - a) Qualitative evaluation
 - b) Numerical evaluation
 - c) Usability evaluation
 - d) all above
 4. Who developed Science citation index?
 - a) Eugene Garfield
 - b) J. Kaiser
 - c) S. R. Ranganathan
 - d) H.P. Luhn
 5. Which of the following is NOT a type of indexing language?
 - a) Controlled Indexing Language
 - b) Free Indexing Language
 - c) Query Language
 - d) Artificial Indexing Language
 6. What is a Citation Index?
 - a) A list of books available in a library
 - b) A database that tracks citations between scholarly articles
 - c) A search engine for news articles
 - d) A tool for checking plagiarism
 7. KWIC indexing system was first proposed by
 - a) M.E. Sears
 - b) Derek Austin
 - c) C. A. Cutter
 - d) H.P. Luhn
 8. First Index put forth by Mortimer Tall was.
 - a) Co-ordinate indexing
 - b) Citation index
 - c) Free Index
 - d) POPSI
 9. First Hard disk was prepared by IBM in
 - a) 1953
 - b) 1963
 - c) 1943
 - d) 1973
 10. ----- is an important source of information storage and retrieval.
 - a) Abstract
 - b) Document
 - c) Index
 - d) None of the above

Q. 2 Answer the following in short (Any 2) (30)

1. Explain the concept of information retrieval and explain its need?
2. State the evaluation criteria of information retrieval system.
3. What is free indexing system? Explain its advantages and disadvantages.

Q. 3 Answer the following in detail (Any 2) (40)

1. Write detailed information on post coordination Indexing system.
2. Explain online & offline information retrieval criteria
3. Explain the concept of index. State its need and importance.

Q. 4 Write Short notes (Any 2) (20)

1. Boolean Operators
 2. Edge Notched Card
 3. Information storage media
-